

לך רד - לך עלה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רֵד כִּי שָׁחַת עֲמֻךְ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (שמות לב ז).¹

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּהָ וְהָעַם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר וְלִיעָקֵב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה: (שמות לג א).²

שמות רבה פרשה כח סימן ג – במתן תורה

"וישב משה את דברי העם אל ה'". אותה שעה בקש הקב"ה ליתן להם את התורה ולדבר עמם, והיה משה עומד. אמר הקב"ה: מה אעשה מפני משה? אמר ר' לוי: משל למלך שבקש לעשות אפיטגמטא חוץ מדעתו של אפרכוס. אמר לו: עשה דבר פלוני. אמר לו: כבר נעשית. ושוב אמר לו: לך קרא לפלוני סינקליטקוס ויבא עמך. עד שהוא הולך עשה המלך מה שביקש. כך ביקש הקב"ה ליתן עשרה דברות. היה משה עומד מצדו. אמר הקב"ה: אני גולה להם את הרקיע ואומר: "אנכי ה' אלהיך" והם אומרים: מי אמר הקב"ה או משה? אלא יָרַד משה ואח"כ אני אומר: "אנכי ה' אלהיך". כך אמר הקב"ה למשה: "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם". א"ל: כבר הקדשתים שנאמר: "כי אתה העדותה בנו לאמר וגו'". אמר לו: לך רד ועלית אתה ואהרן עמך. עד שמשה יורד נגלה הקב"ה, שנאמר: "וירד משה אל העם", מיד: "וידבר אלהים".³

שמות רבה פרשה מב סימן א – עברו על ה"כל" ועל ה"קול"⁴

"וידבר ה' אל משה לך רד". ר' תנחומא בר אבא פתח: "נשיאים ורוח וגשם איך" (משלי כה יד).⁵ מי שהוא אומר ליתן מתנה לחבירו ואינו נותנה למה הוא דומה? לנשיאים ורוח ולברקים שהם באים וגשמים אינם יורדין.⁶ זה היה דור המדבר, כשהיו בסיני, היו ס' רבוא של זקנים וכן של בחורים וכן של נערים וכן של נשים.⁷ כיון שבאו לסיני וקבלו עליהם מלכותו של הקב"ה וענו כולם קול אחד ואמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", הרי קול שהיה קול. כיון שבאו למדבר עברו על ה"כל" ושחתו מעשיהם.⁸ כיון שראה הקב"ה כן, אמר למשה: "לך רד כי שחת עמך", ואין שחת אלא שחבלו מעשיהם, כמו שאתה אומר: "שחת לו לא בניו מומם" (דברים לב ה).⁹

¹ אין זה "לך רד" הראשון שנאמר למשה. כבר קדם לו "לך רד" של מעמד הר סיני שנראה במדרש הסמוך, שמות יט כד: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְךָ רֵד וְעֲלִיתָ אֶתְּהָ וְהָעַם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ אֶל ה' פֶּן יִפְרֹץ בָּם". אלא ששם: "לך רד ועלית", ירידה ועליה לצידה, ירידה צורך עליה או צורך התגלות. ואילו כאן, ירידה ממש, אל העגל והמחולות, אל העם שכשל, ששחת והכזיב. ועוד השוו "לך רד" זה עם סיפור מעשה העגל החוזר בספר דברים פרט ט פסוק יב: "וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי: קוּם רֵד מֵהָר זֶה" – ירידה מהר.

² אבל גם "לך עלה" יש בפרשתנו. אמנם לא בסמוך לירידה כמעמד הר סיני, אך לא ברחוק רב. מיד לאחר תום המגפה, לפני מתן הלוחות השניים, לפני ההתגלות בנקרת הצור, לפני יג' המידות, לפני ירידת משה מההר בשנית ביום הכיפורים. "לך עלה" בעוד הדם חם, "לך עלה" שאינו מעיד על סליחה וריצוי שלמים: "לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים". "לך עלה" של כורח המציאות, של הצורך הבלתי נמנע לקום משבר העגל ומשברי הלוחות, להיפרד ממקום החיזיון הגדול והחטא הקשה ולהמשיך במסע הארוך והקשה של חירות, אמונה ונחלה.

³ לפני שנגיע ל"לך רד" ו"לך עלה" של פרשתנו, נעשה תחנת ביניים ב"לך רד ועלית" של מתן תורה. ירידה זו של משה היא לצורך ההתגלות הישירה של הקב"ה, לשם מימוש הקשר הבלתי אמצעי עם בני ישראל. "וישקני מנשיקות פיהו". וכבר הארכנו במדרש נאה זה בדברינו [התגלות ופירה](#) בחג השבועות. ראו גם דברינו [מן השמים דברתי עמכם](#) בפרשת יתרו וכן [מפי הגבורה או מפי משה](#) בחג השבועות. השליח משה מסתלק לרגע, אך מיד עולה וחוזר ותופס את מקומו, עוד במהלך מעמד הר סיני עצמו, ככתוב: "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר אתנו אלהים פן נמות" (שמות כ טו). אי אפשר בלי השליח. רק את שני הדברות הראשונים שמעו מפי הגבורה (מכות כד ע"א).

⁴ סימנים א-ו בשמות רבה פרשה מב דנים באריכות בדרשות השונות על "לך רד כי שחת עמך" שרק מקצתן נביא להלן. מאד מומלץ לקרוא מדרשים אלה במקור! אנחנו קצרנו ושינינו קצת מהסדר על מנת לשזור אותם בהשתלשלות שנראית לנו.

⁵ כדרכם, מביאים הדפוסים רק חלק מהפסוק. המדרש דורש את פסוקים יד-טו במלואם: "נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אֵינָם מֵתְהַלְלִים בְּמַתַּת שְׁקָר: בְּאֶרֶץ אֲפִים: פִּתְּהָ קִצְוִן וְלִשׁוֹן רִכָּה תִשְׁבֵּר גְּרָם".

⁶ תופעה ידועה באקלים הארץ שחז"ל הכירו מקרוב. ראו "החלו מנטפין" בסיפור חוני המעגל.

⁷ סה"כ 2,400,000 יוצאי מצרים?

⁸ הקול שראה את הקולות ואמר: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" לא התקיים. יש כאן משחק של הגיית המילים וחילופי קול בכל, והדרשן שדרש בע"פ לפני הקהל שיחק בקולו ובכולה של הדרשה. ויתכן שמשחקי צליל אלה הטעו גם את המעתיקים והמלבה"דים ונפלו שיבושים גם במדרש משעה שהועלה על הכתב, וצריך להיות: "הרי קול שהיה כל", או "הרי כל שהיה קול".

⁹ ראו רש"י על הפסוק שם, בעקבות התרגום: "מומם של בניו היה ולא מומה". לעניינינו, לך רד כאן הוא מתון ואולי אפילו צפוי. בני ישראל חטאו ואין עוד טעם להמשיך וללמוד תורה למעלה כשמעמד הר סיני והברית הופרו למטה. אין כאן כעס על משה או כדומה. פשוט עובדה ואולי אפילו צפויה. ראו בהמשך שמות רבה בסימן ה להלן: "אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות".

שמות רבה פרשה מב סימן ב – השליח עולה ויורד עם העם

"לך רד" – אמר לו: ריבון העולם, אתמול אמרת לי: "ועלית אתה ואהרן עמך" (שמות יט כד) וכן: "ואל משה אמר עלה אל ה'" (כד א), וכאן אתה אומר: "לך רד"? אמר לו: לא בשביל כבודך אתה עולה לכאן, אלא בשביל כבוד בני. אמרתי לזקן שלהם: "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" (בראשית כח יב) – מהו "בו"? אלא כך אמרתי לו: כשיהיו בניך צדיקים, הם מתרוממים בעולם ועולים, וכן שלוחיהם מתעלים עמהם. וכשהם יורדים, הם ושלוחיהם בירידה. "לך רד" – למה? "כי שחת עמך" – אמר לו: הואיל וחטאו, אתה והם בירידה.¹⁰

ויקרא רבה פרשה כט ב – יעקב לא עלה

"ויחלום והנה סולם מוצב ארצה... והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" – ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמעון בן מנסיא משום ר' מאיר: הראהו שרה של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יוון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד. אמר לפניו: ריבון העולמים כשם שיש לאלו ירידה כך יש לי ירידה? אמר לו הקב"ה: "אל תחת" – עלה, שאתה עולה ואין אתה יורד. ואעפ"כ נתיירא ולא עלה... ר' מאיר היה דורש: "בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו" (תהלים עח לב) – מדבר ביעקב שלא האמין ולא עלה. אמר לו הקב"ה: יעקב, אילו האמנתה ועליתך שוב לא היית יורד.¹¹

שמות רבה פרשה מב סימן ד – רד מהר בפשפש מיוחד

אמר ר' יצחק: בשעה שאמר לו הקב"ה: לך רד, חשכו פניו של משה ונעשה כסומא מן הצרות, ולא היה יודע מאיזה מקום לירד. והיו מלאכי השרת מבקשים להורגו. אמרו: הרי השעה להורגו! ידע הקב"ה מה המלאכים מבקשים לעשות לו. מה עשה הקב"ה? א"ר ברכיה בשם ר' חלבו בשם רב חנן בר יוסף בשם ר' אבא בר אביו: פתח לו הקב"ה פשפש מתחת כסא כבודו ואמר: לך רד, שנאמר: "ויאמר ה' אלי קום רד מהר מזה" (דברים ט ב).¹²

מסכת ברכות דף לב עמוד א – ירידה של השליח ועליו אבל אי אפשר בלעדיו

"וידבר ה' אל משה לך רד", מאי לך רד? אמר רבי אלעזר, אמר לו הקב"ה למשה: משה, רד מגדולתך! כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו – אתה למה לך? מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר. וכיון שאמר: "הרף ממני ואשמידם", אמר משה: דבר זה תלוי בי – מיד עמד ונתחזק בתפילה וביקש רחמים.¹³ משל, למלך שכעס על בנו והיה מכהו גדולה, והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר. אמר המלך: אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך! אמר (האוהב): דבר זה תלוי בי – מיד עמד והצילו. "ועתה הניחה

¹⁰ כאן הדברים נעשים קשים יותר: "אתה והם בירידה". ובשמות רבה מא ז: "ירידה היא לך". ובסימן ג שם: "לך רד – א"ר ברכיה בשם ר' שמואל בר נחמן: נתנדה משה ונזעף. ואין רד אלא נידוף". הקישור שהמדרש עושה עם "לך רד ועלית" של מעמד הר סיני אינו בטובתו של משה. מסתבר למפרע שהעלייה שהייתה למשה שם, לא הייתה אלא בשביל בני ישראל. ועכשיו שחטאו כאילו בטלה. "כשזכו ונתעלו אתה נתעלית עמהם, עכשיו שחטאו הם בירידה אף אתה לך – בהם אתה תלוי" (פסיקתא רבתי כי תשא). לכאורה, נעשה כאן עוול גדול למשה. במדרש הראשון ראינו ש"לך רד" של מעמד הר סיני הוא משום שהקב"ה ביקש לדבר ביחידות עם בני ישראל ולשם כך הוא מסלק את משה, ועכשיו שחטאו הוא מגלגל את האחריות עליו?! איפה כאן הצדק? "אנכי ולא תעשה מפי הגבורה שמענו" (מכות כד ע"א), כולם שמעו את "אנכי ה' אלהיך" מפי הגבורה, לא רק משה.

¹¹ אזכור "הזקן" במדרש הקודם – הוא יעקב אבינו, מביא אותנו למדרש זה שכבר הארכנו לדון בו בדברינו [סולם – סמל יעקב](#) בפרשת ויצא. מדרש שמות רבה לעיל סונט במשה באמצעות דמותו של יעקב ומזכיר למשה שכל העליות והירידות של שליחי עם ישראל הם אך ורק בזכות רבה לעיל סונט במשה באמצעות דמותו של יעקב ומזכיר למשה שכל העליות והירידות של שליחי עם ישראל הם אך ורק בזכות רבה לעיל. אבל מדרש ויקרא רבה מדבר בחובתו של "אותו זקן", הוא יעקב שלא העז ולא עלה בסולם. ובשל כך באו על בניו, וממילא גם על שלוחיהם, כל אותן עליות ומורדות. חיבור שני מדרשים אלה הוא נושא מרתק וכל אחד מוזמן לעשות את החיבור, כפי הבנתו. בין כך ובין כך, נזכיר את מאמר הגמרא במגילה טז ע"א: "אומה זו משולה כעפר, ומשולה ככוכבים, כשהו יורדין יורדין עד לעפר, וכשהו עולין עולין עד לשמים".

¹² אם לא קדרו פניו וחשכו עיניו מהירידה על משה עד כאן, הנה מדרש נוסף המתאר את ירידתו הקשה של משה עד שנעשה "סומא מן הצרות" (סומא חשוב כמת, נדרים סד ע"ב). השווה מדרש זה עם הגמרא בשבת פח ע"ב גם שם מנסים המלאכים לפגוע במשה שבה ליקח את התורה. אך שם הקב"ה אומר לו שיחזיק בכסא הכבוד ופורש עליו את עננו ואילו כאן הקב"ה ממחר להורידו באיזה פשפש צדדי מתחת לכסא כבודו. ראו גם תורה תמימה שמות פרק לב הערה יב שמדגיש את המהירות שבה נצטווה משה לרדת. והיכן נזכרת מהירות זו? בספר דברים, בעת שמשה משחזר ואולי מפנים את מה שאירע!

¹³ שוב גם כאן, ירידה גדולה למשה ועל משה. הכושי (בעלה של הכושיית) עשה את שלו – הכושי יכול ללכת. תודה משה על כל מה שעשית, עכשיו כבר אין צורך בך! "אתה למה לי?". ועדיין לא הבאנו את המדרשים על "כי שחת עמך – עמך ולא עמי" שהקב"ה כביכול מתנער מבני ישראל ואומר שהם העם של משה. ראו לדוגמה, שמות רבה מב ו על הערב רב שמשה הסכים לצרף ביציאת מצרים. ואנו חוזרים ושואלים: מדוע צריך לפגוע במשה כל כך? מדוע כבר אין בו צורך? הנה יש בו צורך! רק אמר הקב"ה: "הרף ממני ואשמידם" וכבר חוזר משה לתפקד ותשות כוחו נעלמה כלא הייתה. הכל היה ניסיון. ראו בדברינו [הנמכת דמותו של משה](#).

לי ויחר אפי בהם ואכלם" - אמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו; מלמד, שתפסו משה לקב"ה כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו, ואמר לפניו: ריבוננו של עולם, אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם. "ואעשה אותך לגוי גדול" - אמר רבי אלעזר: אמר משה לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, ומה כסא של שלש רגלים (האבות) אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך, כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה! ולא עוד, אלא שיש בי בושת פנים מאבותי. עכשיו יאמרו: ראו פרנס שהעמיד עליהם, בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים.¹⁴

שמות רבה פרשה מב סימן ב - מבקש להתפייס

התחיל הקב"ה ליתן למשה שבילים שביקש עליהם רחמים, מניין? אמר ר' יוחנן: למעלה כתוב "לך רד" ואחר כך הוא אומר: "ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה", ואין אמירה אלא לשון רך, כאדם שיש בלבו על חברו והוא מבקש להתפייס לו והוא אומר לו: אמור לי, מה עשיתי לך שכן עשית? כיון ששמע משה מן הקב"ה דברים רכים, התחיל מבקש עליהם רחמים, שנאמר: ויחל משה וגו'.¹⁵

שמות רבה פרשה מב סימן ה - הקב"ה יורד ומפייס

"לך רד" - א"ר אבין: א"ל הקב"ה למשה: אל ירע לך על שאמרתי לך: לך רד מכאן! שהרי ב' או ג' פעמים כביכול ירדתי מן השמים לארץ בשביל לראות בקלקלת הבריות, שנאמר: "ויורד ה' לראות את העיר ואת המגדל ... הבה נרדה" (בראשית יא ה-ז), "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשוי" (שם יח כא), אף אתה לך רד, דיו לעבד להיות שוה לקונו!¹⁶

מדרש תנחומא פרשת כי תשא סימן כו - הריצו ב"לך עלה"

"וידבר ה' אל משה לך רד וגו' - זה שאומר הכתוב: "כִּי אֶעֱלֶה אֶרְכָּבָה לְךָ וּמִמְכוֹתֶיךָ אֶרְפָּאֲךָ" (ירמיה ל יז) - מהו ממכותיך ארפאך? אמר ר' יהושע בן לוי: כשחטאו בעגל, חטאו על ידי אהרן, שאמר להם: למי זהב. וכשנתרצה הקב"ה ובקש להודיען שאין בלבו כלום בעגל, נתרצה על ידי אהרן שנאמר: "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו' " (ויקרא ט ב).¹⁷ ואף במשה ב"לך רד" כעס עליו וב"לך עלה" נתרצה. אמר הקב"ה: בלשון שהשפילתי אותך בו בלשון אני מעלה אותך. שנאמר: "לך עלה מזה" (שמות לג).¹⁸

¹⁴ לא יכולנו שלא להביא מדרש זה בשלמותו. מה שנוגע לנושא שלנו הוא שהעמידה האיתנה של משה כלפי הקב"ה "כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו", באה לאחר דבריו הקשים של הקב"ה: אתה למה לי? מסתבר שהקב"ה כביכול צריך את משה. בני ישראל צריכים את משה. מלאכי אלהים - הנביאים, השליחים, רועי הצאן - עולים ויורדים, יורדים ועולים כי אין להם תחליף, כי שני הצדדים שלרוע קצר, בשני הדברות הראשונים, עמדו פנים אל פנים, עדיין זקוקים לשליח העומד בינותם. ומתוך הירידות הגדולות שלו (והירידות עליו) הוא עולה ומתעלה. ויש עוד מדרשים השייכים לאסכולה הקשה של "לך רד" ולא נוכל להביא את כולם. ראו בפרט המדרש בשמות רבה מב א: "לך רד - בזעף. באותה שעה דבר הקב"ה כנגדו דברים קשים". ושם משה מתגבר ומתאושש בלי רמזים מהקב"ה: "אמר משה: אם אני מניח את ישראל וארד, אין להם תקומה לעולם. איני זז מכאן עד שאבקש עליהם רחמים". משה מסרב לפקודה "לך רד" לפחות לרגע. ראו פשט המקרא, פרק לב פסוקים ז-יד.

¹⁵ מדרש זה מסמך "שינוי מגמה" ומציג טון הרבה יותר פייסני. לאמירה הקשה הראשונה "לך רד" מתווספת האמירה הרכה: "ראיתי את העם הזה". מתוך דברי הכעס: מה עשית לי, מסתתרת התחלת ההשלמה והפיוס שביבאו בהדרגה גם "לך עלה".

¹⁶ ראו הנוסח במקבילה במדרש תנחומא כי תשא סימן כא: "לך רד, א"ל הקב"ה למשה: אני כבר גרמו לי הבריות לירד מכאן ולראות בקלקולי, שנאמר: וירד ה' לראות את העיר וגו', הבה נרדה, ארדה נא ואראה, ואף אתה לך רד. דיו לעבד להיות כרבו". הרי לך שירידה איננה דבר כה חמור. הקב"ה עצמו נזקק לה ובעקבותיו גם משה. ודווקא על רקע דברים מפויסים אלה של הקב"ה למשה, נראה המשך המדרש שם (בקטע שלא הבאנו) מפתיע: "כיון שראה משה כן אמר: אין סליחה! ידע הקב"ה מה בלבו של משה וקרא אותו לפייסו אמר: לא אמרתי לך עד שאתה בסנה מה שעתידין לעשות שנאמר: ויאמר ה' ראה ראיתי (שמות ג). אמר הקב"ה למשה: אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות. אתה רואה אותם באים לסיני ומקבלים תורתך, ואני רואה אותם שאחר שאבוא לסיני ליתן להם את התורה ... שהן מתבוננין בו ושומטים אחד מהן ומכעיסים אותי בו". כאילו משה לא הבין את דברי הקב"ה (במדרש) שהוא עצמו כבר ירד מספר פעמים ופירש ירידה זו באופן לא נכון. הבין משה - היטב הבין.

¹⁷ על ריצו אהרון, ראו דברינו [כפרת אהרון וכפרת העם](#) בפרשת שמייני. ומאהרון בקל וחומר למשה.

¹⁸ ובהמשך המדרש שם: "דבר אחר: לך עלה מזה - מה כתיב למעלה מן הענין? ויפן וירד משה. כשעשו אותו מעשה יורד משה מן ההר וקרב אל המחנה וראה את העגל שעשו ... מיד ויחר אף משה וישלך מידו (את הלוחות) ... לאחר שביער את העגל ואת עובדיו בא לו אצל הקב"ה בתחנונים ובבקשה, שנאמר: וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא וגו' ועתה אם תשא וגו'. ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי וגו' ועתה לך נחה וגו' וביום פקדי ופקדתי, הריני יושב עליהם בדין ביום הכפורים ומזכה את הזכאי ומחייב את החייב ... כיון שדן וגמר את הדין אמר: ריבון העולם, הרי העגל והרי עובדיו כבר בערתיים, שמא בלבך על עמך כלום? א"ל: לך עלה מזה, אמר שלמה: הגו סיגים מכסף וגו' (משלי כה) ושלחתי לפניך מלאך וגו' אל ארץ זבת חלב וגו' ". "לך עלה" הוא ריצו ותיקון של "לך רד", הוא הוצאת הסיגים מהכסף. ועל המוטיב המסיים את המדרש "בלשון שהשפילתי אותך, אני מעלה אותך", יש דרשות רבות שכנראה מכוונות לפרנסי הדור ואולי גם ל"תופשי תורה ושררה". ראו למשל אבות דרבי נתן נוסח א פרק כה: "הוא היה אומר רד ממקומך שתיים ושלוש מעלות ושב. טוב שיאמרו לך עלה משיאמרו לך רד שנאמר כי טוב אמר לך עלה הנה מהשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך (משלי כה ז)". וכן הוא בויקרא רבה א ה: "רחק ממקומך ב' ושלושה מושבות ושב עד שיאמרו לך עלה

רש"י שמות פרק לג פסוק א - לך עלה כנגד לך רד

כלפי שאמר לו בשעת הכעס (שמות לב ז) לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה.¹⁹

שפת אמת שמות פרשת תשא – ירידה צורך עליה ומהמנהיג לכלל העם

במדרש על פסוק לך רד. מלאכי אלקים עולים ויורדים בו כו' ע"ש. הענין הוא כי גם הירידה הוא לימוד מדריגה של הצדיקים שע"י שבירידת ישראל מורידין עצמם עמהם, על ידי זה מעלין אח"כ הכל. הרי הוא אומר ואעשה אותך לגוי גדול. ומיאן משה רבנו עליו השלום בזה. ולכך שיבר הלוחות כמו שאמר במדרש אגדה, שע"י שלא רצה להפריש עצמו מכלל ישראל ומסר חלקו לצבור לכן היו אותיות פורחות כי בכלל היה החטא ע"ש. וזה למד משה רבנו עליו השלום ממאמר לך רד הנ"ל וזכה וזיכה את הרבים והעלה כולם כמו שאמר אחרי זה לך עלה כו' אתה והעם כו'.²⁰

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: "בשלושה דברים נתן נפשו משה עליהם ונקראו על שמו. נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר: זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג כב) ... נתן נפשו על ישראל נקראו על שמו, שנאמר: לך רד כי שחת עמך ... והיכן מצינו במשה שנתן נפשו עליהם? שנאמר: ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם". (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה א). ראו דברינו [ויצא אל אחיו וירא בסבלותם](#) בפרשת שמות.

ואל תעלה שיאמרו לך רד. מוטב שיאמרו לך עלה עלה ולא יאמרו לך רד וכן הלל אומר השפלתני היא הגבהתי הגבהתי היא השפלתני". וזה נושא בפני עצמו של התנהגות תלמידי חכמים בבית המדרש ובתפקידי ציבור. ראו דברינו [דעה קניית מה חסרת – דעה חסרת מה קניית](#) בפרשת ויקרא.

¹⁹ ובמדרש אגדה (בובר) שמות לג א: "וידבר ה' אל משה לך עלה מזה. בלשון שאמר לו בלשון ירידה לך רד (שמות לב ז), רצה לומר מגדולתך, כשנתרצה לישראל אמר לו לך עלה. אמר לו: ריבונו של עולם, אם אין פניך הולכים הניחנו במקומנו. אמר לו הקב"ה: פני ילכו, המתן עד שיעברו פנים של זעם". "לך עלה" הוא פיוס וריצוי על "לך רד", אבל אין למהר ולדחוק כמו היה בשעת הירידה, צריך לחכות עד שישכך הכעס ויועם הזעם. ראו עוד פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות לג יב, שמשה הוא שמגלה סימני שאלה וספקנות כלפי "לך עלה מזה": "ראה אתה אומר אלי. אמר לפניו רבונו של עולם ראה עלבון יצירך, שהרי על כרחו הוא נולד, ועל כרחו הוא חי, ועל כרחו הוא מת, והעלמת העולם נתון בלבו, ואתה אומר אלי, העל את העם הזה, שנאמר וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם (פסוק א)". הכוונה בדרשה אחרונה זו היא לפסוק בקהלת ג י-יא: "את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף". ראו דף שהקדשנו לנושא זה בשבת המועד סוכות [גם את העולם נתן בלבם](#).

²⁰ שבירת הלוחות הייתה בגלל סירובו של משה להצעת הקב"ה: "הרף ממני ואשמידם ואעשה אותך לגוי גדול". לא רק טענה כמו שהגמרא בברכות לב ע"א שמה בפי משה: "כיסא של שלוש רגלים לא יכול לעמוד לפניך" (ראה דברינו [בין משה לאבות](#) בפרשת וארא), אלא שבירת כל הכלים! ירידה טוטלית שממנה אפשר רק לעלות ולהעלות. זה כוחו של הצדיק שלא מוכן בשום פנים ואופן "להפריש עצמו מכלל ישראל". כשהם עולים הוא עולה איתם, וכשהם יורדים הוא יורד איתם עד הדיוטא התחתונה. ואולי אב לכולם הוא ירמיהו שאחרי כל תוכחתו לעם טרם החורבן, ואחרי אזהרתו לשארית הפליטה שלא ירדו למצרים, הוא יורד איתם. וכדברי הקב"ה ליעקב, בראשית מו ד: "אנכי ארד עמך ... ואנכי אעלך גם עלה".